

Urząd Miejski w Rabce-Zdroju

http://www.gmina.rabka.pl/informator_miejski/historia_uzdrowiska/printpdf

Historia Uzdrowiska Rabka

Historia Uzdrowiska Rabka

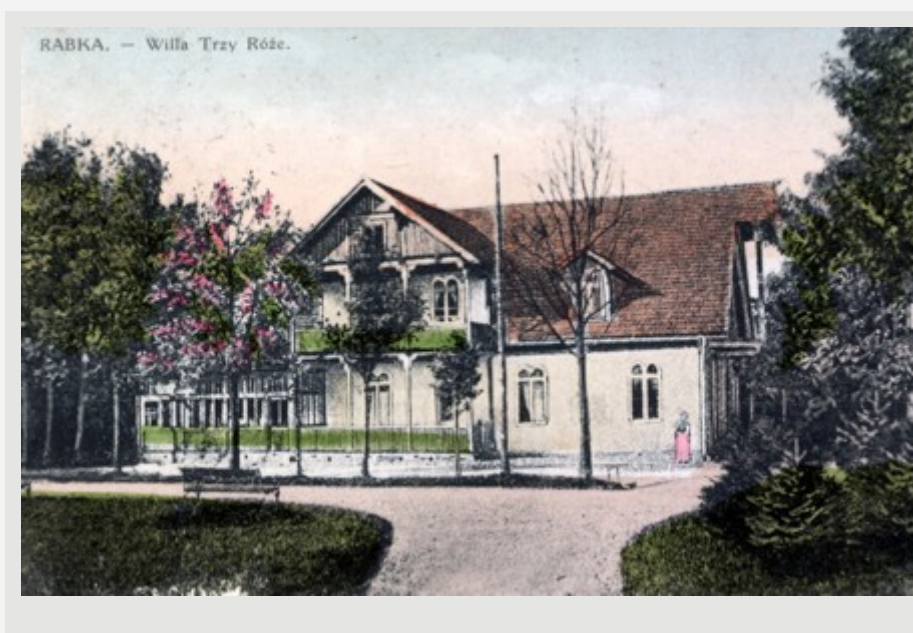
Historia Uzdrowiska Rabka wiąże się z występującymi tu źródłami solnymi i sięga lat trzydziestych XIII wieku, kiedy to wojewoda krakowski, Teodor Gryfita upoważnił klasztor cystersów do prowadzenia akcji osadniczej w tzw. „terytorium ludźmierskim” i wykorzystywania soli na potrzeby klasztoru. Nazwę Rabki po raz pierwszy wymienił Jan Długosz, wspominając o dokumencie Bolesława Wstydlwego, który potwierdzając nadanie tych ziem Cystersom, użył stwierdzenia „Sal in Rabschyca”.

W 1382 r. Ludwik Węgierski, w związku z zatargami z cystersami, odebrał Rabkę klasztorowi. Za czasów Władysława Jagiełły dobra te zostały wydzierżawione możnym rodom rycerskim. W początkach XV w. były w posiadaniu wójta z Dębowego Działu, a następnie zostały one sprzedane za 1000 grzywien groszy polskich Janowi Ligięzie /wojewodzie łęczyckiemu/. 15 sierpnia 1446 r. został wydany przywilej lokacyjny na prawie magdeburskim dla Andrzeja i Piotra Jakuszów z Olszówki. Około 1448 r. Rabka przeszła w ręce rodu Jordanów z Zakliczyna herbu Trąby. Z działalnością tego rodu łączy się: wybudowanie pierwszego kościoła /w 1557 r./ będącego fundacją Wawrzyńca Spytka Jordana z Meleszyna, kasztelana krakowskiego oraz prawdopodobnie również wybudowanie na skarpie w widłach Raby i Poniczanki dworu o charakterze obronnym.

Historia Uzdrowiska Rabka cz.II

W drugiej połowie XVI w. zaznacza się zainteresowanie solankami rabczańskimi, które cieszyły się opinią uzdrawiających oraz leczących choroby ludzi i zwierząt. W 1568 r. Jerzy Grossman uzyskał od Zygmunta Augusta zezwolenie na poszukiwanie i kopanie soli. Próby górniczego pozyskiwania soli nie udały się i prace zostały przerwane. Rabka często zmieniała właścicieli, przechodziła kolejno w ręce Zebrzydowskich, Przyłęckich, Komorowskich, Wielkopolskich. W wieku XVIII stała się centrum klucza, w skład którego wchodziły również: Chabówka, Skomielna, Zaryte, Ponice, Rdzawka i Słone. W 1818 r. zaborca austriacki w trosce o monopol państwowy na wydobywanie soli zabronił czerpania wód solankowych i nakazał ich zasypanie.

W 1. połowie XIX wieku klucz dóbr nabył Józef Zubrzycki, którego syn,

W roku 1857 Komisja Balneologiczna Towarzystwa Naukowego Krakowskiego zainteresowała się rabczańskimi zdrojami. Z jej inicjatywy dr Fryderyk Skobel przeprowadził w 1858 roku pierwszą analizę chemiczną solanki i skutków jej używania przez miejscową ludność. Stwierdzono, że solanki zawierają m.in. jod i brom, o stężeniu które postawiło je na czołowym miejscu w Europie. Na tej podstawie postulowano otwarcie zakładu kąpielowego tzw. łaźni. Akcja ta spotkała się z poparciem prof. Józefa Dietla i Juliana Zubrzyckiego, W 1861 oczyszczono zasypane źródła: „Maria”, „Rafaela”, „Krakus”, „Kazimierz”, „Helena”. Pierwszy etap utworzenia zakładu zdrojowego zamyka rok 1864, w którym oficjalnie otwarto uzdrowisko. W okresie tym wytyczone zostały zasadnicze osie założenia zdrojowego oraz założono park. Centrum uzdrowiska zlokalizowano w sąsiedztwie eksploatowanych wówczas źródeł. Największą budowlą był Dom Zdrojowy, a głównym punktem zdroju kryty deptak usytuowany równoległe do łaźni. Następnie wzniesiono aptekę oraz restaurację z salą widowiskowo-redutową. W 1867r. zabudowa pensjonatowa obejmowała „trzy domy parterowe z mieszkaniami należycie umeblowanymi” oraz „dwa domy murowane o 32 pokojach do mieszkania przeznaczonych”, zabudowę uzdrowiska dopełniał „sklep w najpowszechniejsze towary zaopatrzony” oraz „stajnia nakonie gościnne”. [Z. Beiersdorf, B. Krasnowolski „Rozwój przestrzenny i architektoniczny Rabki” 1977 r]. W roku 1882 istniało już 15 budynków-pensjonatów z 240 pokojami, kaplica zdrojowa oraz altana dla orkiestry zdrojowej.

Rozwój uzdrowiska zdynamizowało połączenie kolejowe Chabówka-Kraków oraz Chabówka-Rabka /1885 r./. Frekwencja kuracjuszy wzrosła z 164 w 1884 do 1148 w roku 1889.

W 1889 Julian Zubrzycki przekazał parcelę pod budowę kolonii dla dzieci skrofulicznych, co zapoczątkowało specjalizację Rabki jako uzdrowiska dziecięcego.

Następna faza rozwoju uzdrowiska łączy się z nabyciem tych ziem przez rodzinę Kadenów w 1895 roku. Uzdrowisko szybko rozwijało się, w 1896 przeprowadzono kanalizację, w 1900 elektryczność, w następnych latach wodociąg, powiększono również park zdrojowy /w 1920 r. liczył 80morgów/. W latach 1904-1905 wybudowano nowy kościół parafialny p.w.Świętej Marii Magdaleny, a stary kościół przeznaczono na muzeum. W pierwszych latach XX w. i okresie międzywojennym Rabka jako uzdrowisko dziecięce posiadała sławę międzynarodową, świadczy o tym m.in. liczba kuracjuszy: 1914 rok - 6 729 osób, 1934 rok - 20 339 osób, 1938 rok - 27 452 osoby, 1939 rok - 30 153 osoby.

RABKA. »Nowy Świat« Pensjonat Szarotka.

Ze względu na piękno krajobrazu na mocy Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 lutego 1928 r. zdrojowisko Rabka zostało zaliczone do miejscowości zasługujących na ochronę krajobrazu.

W latach drugiej wojny światowej uzdrowisko w Rabce było nieczynne, źródła zostały zanieczyszczone, aparatura zniszczona lub wywieziona do Niemiec. W pensjonatach przebywali ranni żołnierze niemieccy oraz zorganizowano tu siedziby organizacji paramilitarnych m.in. siedziba NSDAP i szkoła policyjna. Okupant przystąpił do eksterminacji ludności żydowskiej stanowiącej w Rabce i okolicach duży procent społeczeństwa. Mieszkańcy Rabki prowadzili walkę partyzancką, organizowali tajne nauczanie. Wycofujące się wojska niemieckie zniszczyły uzdrowisko – spalono zakład przyrodolecznicy. Wyzwolenie przyniosły Rabce wojska radzieckie w dniu 28 stycznia 1945 roku.

RABKA. Basen i Plaża.

Zniszczone po wojnie uzdrowisko zostało odebrane rodzinie Kadenów-Wieczorkowskich i przejęte na własność Skarbu Państwa.

W Polsce wycieńczonej wojną poważnym problemem staje się zwiększenie zachorowalności na gruźlicę zwłaszcza wśród dzieci. Rabka ze swoim klimatem staje się centralnym ośrodkiem leczenia gruźlicy. Do 1946 roku Sanatorium Ministerstwa Komunikacji „Duży Lotos” dysponowało 150 łózkami a w Sanatorium Śląskiego Czerwonego Krzyża 200 łózkami, ponad to łózkami dla chorych dzieci dysponowały również sanatoria o charakterze kolonijnym w budynkach „Niemen”, „Stasin” i „Matusia” administrowanych przez Krakowski Okręg Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. Wzrastające zapotrzebowanie na miejsca dla dzieci chorych na gruźlicę sprawiło, że przybywa tu dr. Litwin – Minister Zdrowia. Rozpoczynają się rozmowy na temat utworzenia w Rabce dużego ośrodka leczenia gruźlicy. Rada Ministrów 11 lipca 1946 r. podejmuje uchwałę w sprawie „Zespołu Sanatoriów dla dzieci Gruźlicznych w Rabce”, zostaje utworzony Komitet Organizacyjny pod przewodnictwem ówczesnego Zastępcy Naczelnego Komisariatu do Spraw Walki z Gruźlicą dr. Michała Telatyckiego. W skład Komitetu weszli przedstawiciele ministerstw: Zdrowia, Oświaty, Pracy i Opieki Społecznej, Obrony Narodowej, Komunikacji i Obrony.

RABKA. Tor saneczkowy.

Historia Uzdrowiska cz. IV

RABKA. Pawilon muzyczny.

10 czerwca 1947 roku zostaje otwarte pierwsze sanatorium obserwacyjne Zespołu w willi „Wiosna”, a 20 czerwca kolejne w budynku Oficerskiego Domu Wypoczynkowego. W miejsce Sanatorium Czerwonego Krzyża powstał Dziecięcy Ośrodek Sanatoryjno-Prewencyjny im. Wincentego Pstrowskiego na ok. 800 łóżek dla dzieci śląskich górników /dzisiaj Ośrodek Rehabilitacyjny im. dr. Adama Szebesty/. Istniejące Dziecięce Sanatorium Rodziny Kolejowej /dzisiaj Dziecięcy Szpital Uzdrowiskowo-Rehabilitacyjny Rodziny Kolejowej im. A Piłsudskiej /oddano również na cele walki z gruźlicą.

Mimo trudności Rabka odradza się powoli z powojennych zgliszczy jako uzdrowisko dziecięce. 21 września 1953 roku otrzymuje prawa miejskie. Unowocześniają się i rozwijają ośrodki lecznicze, powstaje nowy park zdrojowy, liczne zieleńce, budowane są ciągi komunikacyjne, uregulowane zostają potoki: Słonka i Poniczanka, w centrum uzdrowiska stanęła muszla koncertowa, wybudowano kino, powstają szkoły podstawowe.

Rozpoczyna działalność Muzeum im. Władysława Orkana, działalność reaktywują: Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Gorczański Oddział Związku Podhalan. Społecznymi siłami powstaje teatrzyk lokalny „Rabcio-Zdrowotek”, który w latach 70 staje się teatrem państwowym, znanym w całej Polsce i poza jej granicami. Na miarę tamtych czasów rozwija się sieć gastronomiczna, handlowa i usługowa.

Napływ niezbędnych dla funkcjonowania uzdrowiska kadr i personelu pomocniczego powoduje wyż demograficzny. Odczuwalny staje się deficyt mieszkaniowy. Pod koniec lat 50-tych powstaje spółdzielnia mieszkaniowa i wybudowane zostają typowe wielkie bloki, nie przystające do architektonicznego i urbanistycznego obrazu Rabki, które z uwagi na lokalizację – centrum miasta, zasłaniają piękną panoramę masywu Lubonia.

Spadek zachorowalności na gruźlicę w latach 60-tych, łączył się ze zmianą profilu leczniczego placówek sanatoryjnych w kierunku przewlekłych chorób układu oddechowego.

Za rozwojem ośrodków wypoczynkowych, sanatoriów, budownictwa mieszkaniowego nie nadążą rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej. Konieczna staje się przebudowa sieci i budowa nowej oczyszczalni ścieków. W 1972 roku rozpoczyna się budowa oczyszczalni ścieków, /niestety tylko rozpoczyna, gdyż ostateczne zakończenie i uzyskanie efektu ekologicznego nastąpiło w czerwcu 1999 r./ W latach 70-tych rozpoczyna się budowa zakładu przyrodoleczniczego.

1 czerwca 1996 roku w trakcie I Światowego Zlotu Kawalerów Orderu Uśmiechu, Rabka otrzymała, nadany przez Kapitułę Orderu Uśmiechu, UNESCO i Wojewodę Nowosądeckiego, tytuł „Miasto Dzieci Świata”. W 1999 roku nazwa gminy została zmieniona na Rabka - Zdrój, która szczególnie podkreśla uzdrowiskowy charakter gminy.

Zdjęcia z archiwum Piotra Kuczaja

- ▶ [Honorowi Obywatele Miasta](#)
- ▶ [Historia Rabki BLOG](#)